

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a opta extinsă)

11 iunie 2009*

În cauza T-189/03,

ASM Brescia SpA, cu sediul în Brescia (Italia), reprezentată de F. Capelli, F. Vitale și M. Valcada, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul V. Di Bucci, în calitate de agent,

pârâtă,

având ca obiect o cerere de anulare a articolelor 2 și 3 din Decizia 2003/193/CE a Comisiei din 5 iunie 2002 privind un ajutor de stat sub formă de scutiri fiscale și de împrumuturi în condiții preferențiale acordate de Italia unor întreprinderi de servicii publice al căror acționariat este în majoritate public (JO 2003, L 77, p. 21),

* Limba de procedură: italiana.

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a opta extinsă),

compus din doamna M. E. Martins Ribeiro, președinte, domnii D. Šváby, S. Papasavvas, N. Wahl (raportor) și A. Dittrich, judecători,

grefier: domnul J. Palacio González, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 aprilie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

- ¹ Reclamanta, ASM Brescia SpA, este o societate cu răspundere limitată, cu acționariat în majoritate public, înființată în 1998 în urma transformării întreprinderii speciale cu același nume fondate în 1908. Deținută în proporție de 99 % de comuna Brescia (Italia), reclamanta își desfășoară activitatea în sectoarele producției, distribuției și vânzării de electricitate, de gaze naturale și de încălzire. Aceasta activează de asemenea în sectoarele captării, tratării și distribuției apei potabile, precum și în sectorul tratării apelor uzate. În plus, aceasta activează în sectorul tratării deșeurilor, asigurând în special colectarea și evacuarea acestora. În fine, reclamanta furnizează servicii de transport public urban și gestionează infrastructura și mijloacele aferente acestuia. Reclamanta exercită aceste activități în comuna Brescia și, dacă este cazul, în comunele limitrofe.

Cadrul juridic național

- 2 Legge n. 142 ordinamento delle autonomie locali (Legge nr. 142 privind organizarea autorităților autonome locale din 8 iunie 1990, GURI nr. 135 din 12 iunie 1990, denumită în continuare „Legea nr. 142/90”) a introdus în Italia o reformă a instrumentelor de organizare legale puse la dispoziția comunelor pentru gestionarea serviciilor publice, în special în sectoarele distribuției de apă, de gaze, de electricitate și în sectorul transporturilor. Articolul 22 din legea menționată, astfel cum a fost modificat, a prevăzut pentru comune posibilitatea de a înființa societăți sub diferite forme juridice pentru furnizarea de servicii publice. Printre acestea figurează constituirea de societăți comerciale sau de societăți cu răspundere limitată cu acționariat majoritar public (denumite în continuare „societăți Legea nr. 142/90”). Reclamanta este o societate Legea nr. 142/90.

- 3 În acest context, în temeiul articolului 9 bis din legge n. 488 di conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 1° luglio 1986, n. 318, recante provvedimenti urgenti per la finanza locale (Legea nr. 488 de transformare în lege, cu modificări, a Decretului-legge nr. 318 din 1 iulie 1986 de introducere a unor măsuri urgente în favoarea finanțelor locale din 9 august 1986, GURI nr. 190 din 18 august 1986), între 1994 și 1998 au fost acordate unor societăți Legea nr. 142/90 care erau prestatori de servicii publice, de către Cassa Depositi e Prestiti (denumită în continuare „CDDPP”), împrumuturi cu o rată a dobânzii specială (denumite în continuare „împrumuturile de la CDDPP”).

- 4 În plus, în temeiul prevederilor coroborate ale articolului 3 alineatele 69 și 70 din legge n. 549 (su) misure di razionalizzazione della finanza pubblica (Legea nr. 549 privind măsuri de raționalizare a finanțelor publice din 28 decembrie 1995, supliment ordinar la GURI nr. 302 din 29 decembrie 1995, denumită în continuare „Legea nr. 549/95”) și ale decreto-legge n. 331 (su) armonizzazione delle disposizioni in materia di imposte sugli oli minerali, sull'alcole, sulle bevande alcoliche, sui tabacchi lavorati e in materia di IVA con quelle recate da direttive CEE e modificazioni conseguenti a detta armonizzazione, nonché disposizioni concernenti la disciplina dei centri autorizzati di assistenza fiscale, le procedure dei rimborsi di imposta, l'esclusione dall'ILOR dei redditi di impresa fino all'ammontare corrispondente al contributo diretto lavorativo, l'istituzione per il 1993 di un'imposta erariale straordinaria su taluni beni ed altre disposizioni tributarie (Decretul-legge nr. 331 privind armonizarea prevederilor în

materie de impozite în diverse domenii din 30 august 1993, GURI nr. 203 din 30 august 1993, denumit în continuare „Decretul-lege nr. 331/93”), în favoarea societăților Legea nr. 142/90 au fost introduse următoarele măsuri:

- scutirea de toate taxele pentru transferuri de active efectuate la transformarea întreprinderilor speciale și a întreprinderilor municipale în societăți Legea nr. 142/90 (denumită în continuare „scutirea de taxele pentru transferuri”);
- scutirea totală de impozit pe profit, mai exact, impozitul pe profitul persoanelor juridice și impozitul local pe venit, timp de trei ani, cel târziu până la exercițiul 1999 (denumită în continuare „scutirea trienală de impozit pe profit”).

Procedura administrativă

- 5 În urma unei plângeri privind măsurile menționate, Comisia a solicitat autorităților italiene, prin scrisorile din 12 mai, din 16 iunie și din 21 noiembrie 1997, informații în această privință.
- 6 Printr-o scrisoare din 17 decembrie 1997, autoritățile italiene au furnizat o parte din informațiile solicitate. Pe de altă parte, la 19 ianuarie 1998 a avut loc o reuniune, la cererea autorităților italiene.
- 7 Printr-o scrisoare din 17 mai 1999, Comisia a notificat autorităților italiene decizia sa de a iniția procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE. Această decizie a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* (JO, C 220, p. 14).

- 8 După primirea observațiilor formulate de terții interesați și de autoritățile italiene, Comisia a solicitat acestora, în mai multe rânduri, informații suplimentare. De asemenea, au avut loc întâlniri între, pe de o parte, Comisie și, pe de altă parte, autoritățile italiene și terții interesați care au intervenit.
- 9 Anumite societăți Legea nr. 142/90, precum ACEA SpA, AEM SpA și Azienda Mediterranea Gas e Acqua SpA (AMGA), care, pe de altă parte, au formulat acțiuni în anularea deciziei care face obiectul prezentei cauze (cauzele T-297/02, T-301/02 și, respectiv, T-300/02), au susținut, printre altele, că cele trei tipuri de măsuri în discuție nu constituiau ajutoare de stat.
- 10 Autoritățile italiene și Confederazione Nazionale dei Servizi (Confservizi), confederație care reunește în special societăți Legea nr. 142/90 și întreprinderi speciale comunale din Italia, s-au raliat, în esență, la această poziție.
- 11 În schimb, Bundesverband der deutschen Industrie eV (BDI), asociație germană a industriei și a prestatorilor de servicii aferente industriei, a considerat că măsurile în discuție ar putea provoca denaturări ale concurenței nu numai în Italia, ci și în Germania.
- 12 De asemenea, Gas-it, asociație italiană a operatorilor privați din sectorul distribuției de gaze, a declarat că măsurile în discuție, în special scutirea trienală de impozit pe profit, constituiau ajutoare de stat.
- 13 La 5 iunie 2002, Comisia a adoptat Decizia 2003/193/CE privind un ajutor de stat sub formă de scutiri fiscale și de împrumuturi în condiții preferențiale acordate de Italia unor societăți Legea nr. 142/90 (JO 2003, L 77, p. 21, denumită în continuare „decizia atacată”).

Decizia atacată

- 14 Comisia subliniază mai întâi că analiza sa nu se referă decât la schemele de ajutoare de aplicabilitate generală instituite prin măsurile în litigiu, iar nu la ajutoarele individuale acordate pentru diferite întreprinderi, cu toate că examinarea sa din decizia atacată este generală și abstractă. În această privință, Comisia declară că Republica Italiană „nu a acordat avantaje fiscale cu titlu individual și [nu i-a] notificat [...] niciun caz individual de ajutor atunci când i-a comunicat toate informațiile necesare pentru aprecierea sa”. Comisia arată că, prin urmare, se consideră obligată să treacă la o examinare generală și abstractă a schemelor în cauză atât din punctul de vedere al calificării lor, cât și al compatibilității lor cu piața comună [considerentele (42)-(45) ale deciziei atacate].
- 15 În opinia Comisiei, împrumuturile de la CDDPP și scutirea trienală de impozit pe profit (denumite în continuare, împreună, „măsurile în cauză”) reprezintă ajutoare de stat. Astfel, acordarea, prin intermediul resurselor de stat, de asemenea avantaje societăților Legea nr. 142/90 are ca efect consolidarea poziției lor concurențiale în raport cu toate celelalte întreprinderi care doresc să furnizeze aceleași servicii [considerentele (48)-(75) ale deciziei atacate]. Măsurile în cauză sunt incompatibile cu piața comună din moment ce nu îndeplinesc nici condițiile cuprinse în articolul 87 alineatele (2) și (3) CE, nici condițiile cuprinse în articolul 86 alineatul (2) CE și, în plus, încalcă articolul 43 CE [considerentele (94)-(122) ale deciziei atacate].
- 16 În schimb, în opinia Comisiei, scutirea de taxe pentru transferuri nu constituie un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, dat fiind că aceste taxe sunt datorate la înființarea unei noi entități economice sau la transferul de active între diferite entități economice. Or, din punct de vedere substanțial, întreprinderile municipale, pe de o parte, și societățile Legea nr. 142/90, pe de altă parte, reprezintă aceeași entitate economică. Prin urmare, scutirea de taxe menționate acordată în favoarea lor se justifică prin natura sau prin economia sistemului [considerentele (76)-(81) ale deciziei atacate].

17 Dispozitivul deciziei atacate are următorul cuprins:

„Articolul 1

Scutirea de taxe pentru transferuri [...] nu constituie un ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) [CE].

Articolul 2

Scutirea trienală de impozit pe profit [...] și avantajele care decurg din împrumuturile [de la CDDPP ...] constituie ajutoare de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) [CE].

Aceste ajutoare nu sunt compatibile cu piața comună.

Articolul 3

Italia adoptă toate măsurile care se impun pentru a solicita beneficiarului restituirea ajutorului descris la articolul 2 care i-a fost acordat ilegal.

Recuperarea ajutorului are loc imediat, potrivit procedurilor naționale, în măsura în care acestea permit executarea efectivă și imediată a deciziei [atacate].

Ajutorul care trebuie recuperat cuprinde dobânzile care trebuie calculate de la data la care beneficiarul a primit ajutorul ilegal și până la data restituirii sale efective. Aceste dobânzi se calculează pe baza ratei de referință aplicabile la calcularea echivalentului-subvenție a ajutoarelor regionale.

[...]"

Procedura și concluziile părților

- 18 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 2 iunie 2003, reclamanta a introdus prezenta acțiune.
- 19 Prin act separat depus la grefa Tribunalului la 5 august 2003, Comisia a ridicat o excepție de inadmisibilitate în temeiul articolului 114 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Tribunalului.
- 20 La 9 octombrie 2003, reclamanta și-a prezentat observațiile cu privire la excepția de inadmisibilitate.

- 21 La 8 august 2002, Republica Italiană a formulat de asemenea la Curte o acțiune în anulare împotriva deciziei atacate (cauza C-290/02). Curtea a constatat că această acțiune și acțiunile în cauzele T-292/02, T-297/02, T-300/02, T-301/02 și T-309/02 aveau același obiect, mai exact, anularea deciziei atacate, și că erau conexe, deoarece motivele invocate în fiecare dintre aceste cauze se suprapuneau în foarte mare măsură. Prin Ordonanța din 10 iunie 2003, Curtea a suspendat procedura în cauza C-290/02, în conformitate cu articolul 54 al treilea paragraf din statut, până la pronunțarea deciziei Tribunalului prin care se finalizează judecata în cauzele T-292/02, T-297/02, T-300/02, T-301/02 și T-309/02.
- 22 Prin Ordonanța din 8 iunie 2004, Curtea a decis transmiterea cauzei C-290/02 la Tribunal, care a devenit competent să se pronunțe cu privire la acțiuni formulate de statele membre împotriva Comisiei, potrivit prevederilor articolului 2 din Decizia 2004/407/CE, Euratom a Consiliului din 26 aprilie 2004 de modificare a articolelor 51 și 54 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție (JO L 132, p. 5, Ediție specială, 01/vol. 5, p. 30). Această cauză a fost înregistrată la grefa Tribunalului cu numărul T-222/04.
- 23 Prin Ordonanța din 5 august 2004, Tribunalul a unit cu fondul excepția de inadmisibilitate ridicată de Comisie.
- 24 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a opta extinsă) a decis deschiderea procedurii orale și, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute la articolul 64 din Regulamentul de procedură, a adresat întrebări în scris părților, la care acestea au răspuns în termenul acordat.
- 25 Prin Ordonanța președintelui Camerei a opta extinse a Tribunalului din 13 martie 2008, cauzele T-292/02, T-297/02, T-300/02, T-301/02, T-309/02, T-189/03 și T-222/04 au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii orale, potrivit articolului 50 din Regulamentul de procedură.

26 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 16 aprilie 2008.

27 Reclamanta solicită Tribunalului:

- declararea admisibilității acțiunii;
- anularea articolului 2 din decizia atacată și, în subsidiar, anularea articolului 3 din decizia atacată în ceea ce privește scutirea trienală de impozit pe profit;
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

28 Comisia solicită Tribunalului:

- respingerea acțiunii ca inadmisibilă;
- în subsidiar, respingerea acțiunii ca neîntemeiată;
- obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la admisibilitate

Argumentele părților

- 29 Comisia contestă capacitatea procesuală activă a reclamantei. Astfel, aceasta nu ar fi vizată în mod individual de decizia atacată, în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE.
- 30 Comisia susține, în esență, că decizia atacată trebuie să fie calificată drept act cu aplicabilitate generală în măsura în care privește o schemă de ajutoare și, prin urmare, un număr nedeterminat și nedeterminabil de întreprinderi definite în funcție de un criteriu general, precum apartenența la o categorie de întreprinderi. În opinia sa, aplicabilitatea generală și, așadar, natura normativă a unui act nu sunt puse în discuție de posibilitatea de a determina, cu mai multă sau mai puțină precizie, numărul sau chiar identitatea subiectelor de drept cărora li se aplică la un moment dat, atât timp cât nu se contestă că această aplicare se efectuează pe baza unei situații obiective de drept sau de fapt definite de act, în raport cu finalitatea sa.
- 31 În opinia Comisiei, pentru ca un particular să fie vizat în mod individual de un act cu aplicabilitate generală, acest act trebuie să aducă atingere drepturilor sale specifice sau instituția care este autor al actului trebuie să fie obligată să țină cont de consecințele acestui act asupra situației particularului menționat. Totuși, Comisia consideră că nu aceasta este situația din speță. Astfel, decizia atacată ar fi avut repercusiuni asupra situației tuturor întreprinderilor care au beneficiat de măsura în cauză. Prin urmare, nu ar exista o încălcare a drepturilor specifice ale anumitor întreprinderi care ar putea să se diferențieze de orice altă întreprindere beneficiară a măsurii în cauză. Pe de altă parte, la adoptarea deciziei atacate, Comisia nici nu ar fi trebuit și nici nu ar fi putut să țină cont de consecințele deciziei sale asupra situației unei anumite întreprinderi. Nici declarația de incompatibilitate, nici ordinul de recuperare cuprinse în decizia atacată nu s-ar referi la situația unor beneficiari individuali.

- 32 În opinia Comisiei, analiza sa este confirmată de jurisprudența existentă în domeniul ajutoarelor de stat, potrivit căreia faptul de a fi beneficiar al unei scheme de ajutoare declarate incompatibilă cu piața comună nu poate fi suficient pentru a demonstra afectarea individuală în sensul articolului 230 al patrulea paragraf CE.
- 33 Jurisprudența consacrată nu ar fi pusă în discuție de cauze mai recente. Potrivit Comisiei, soluția reținută în Hotărârea Curții din 19 octombrie 2000, Italia și Sardegnă Lines/Comisia (C-15/98 și C-105/99, Rec., p. I-8855, denumită în continuare „Hotărârea Sardegnă Lines”), nu se poate aplica la toate acțiunile formulate de beneficiarii unei scheme de ajutoare declarate ilegală și incompatibilă și a căror recuperare a fost dispusă. Această concluzie s-ar impune în special atunci când, ca și în speță, schema de ajutoare în cauză a fost examinată în mod abstract. În plus, în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Sardegnă Lines, citată anterior, reclamanta ar fi beneficiat în realitate de un ajutor individual, întrucât era vorba despre un avantaj acordat în temeiul unui act adoptat pe baza unei legi regionale caracterizate printr-o largă putere discreționară. În plus, această situație ar fi făcut obiectul unei examinări atente în cadrul procedurii oficiale de investigare.
- 34 Faptele din speță ar fi de asemenea diferite de cele care au condus la pronunțarea Hotărârii Curții din 29 aprilie 2004, Italia/Comisia (C-298/00 P, Rec., p. I-4087, denumită în continuare „Hotărârea Alzetta”), în măsura în care, în speță, Comisia nu cunoștea nici numărul exact, nici identitatea beneficiarilor ajutoarelor în cauză, nu dispunea de toate informațiile relevante și nu cunoștea cuantumul ajutorului acordat în fiecare caz. În plus, în cazul de față, scutirea trienală de impozit pe profit s-ar aplica în mod automat, în timp ce ajutoarele vizate în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Alzetta, citată anterior, fuseseră acordate prin intermediul unui act ulterior.
- 35 Contrar afirmațiilor reclamantei, nu cunoașterea identității unei întreprinderi ar fi importantă pentru examinarea admisibilității, ci faptul că Comisia s-ar fi oprit asupra unor caracteristici ale cazului din speță apte să justifice o examinare individuală. Or, în decizia atacată, Comisia arătase că nu îi fusese furnizată nicio informație care să demonstreze că, în privința reclamantei, măsura în cauză nu constituia un ajutor sau constituia un ajutor existent sau compatibil cu piața comună.

36 În orice caz, nici faptul de a fi participat la procedura oficială prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE, nici ordinul de recuperare cuprins în decizia atacată nu sunt suficiente, în opinia Comisiei, pentru individualizarea reclamantei. Astfel, dat fiind că acțiunile formulate de beneficiarii potențiali ai unei scheme de ajutoare notificate nu sunt admisibile în sensul articolului 230 CE, situația ar trebui să fie aceeași pentru cele introduse de beneficiarii unei scheme de ajutoare care nu a fost notificată.

37 În fine, declararea inadmisibilității acțiunii formulate de reclamantă în speță nu ar încălca principiul unei protecții jurisdicționale efective, întrucât căile de atac prevăzute la articolele 241 CE și 234 CE ar fi suficiente (Hotărârea Curții din 25 iulie 2002, Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul, C-50/00 P, Rec., p. I-6677).

38 Reclamanta consideră că este vizată în mod individual și direct de decizia atacată prin faptul că este o societate Legea nr. 142/90, prin urmare, o întreprindere vizată de schema de ajutoare în cauză în decizia atacată, care a beneficiat de scutirea trienală de impozit pe profit a cărei recuperare a fost dispusă.

Aprecierea Tribunalului

39 Potrivit articolului 230 al patrulea paragraf CE, o persoană fizică sau juridică poate formula o acțiune împotriva unei decizii adresate unei alte persoane numai dacă aceasta o privește în mod direct și individual.

40 Potrivit unei jurisprudențe constante, alte persoane fizice sau juridice decât destinatarii unei decizii nu pot pretinde că aceasta le privește în mod individual decât dacă această decizie le afectează în considerarea anumitor calități care le sunt specifice sau a unei situații de fapt care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și, ca urmare a acestui fapt, le individualizează într-un mod analog celui al destinatarului (Hotărârea

Curții din 15 iulie 1963, Plaumann/Comisia, 25/62, Rec., p. 197, 223, și Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, Greenpeace Council și alții/Comisia, C-321/95 P, Rec., p. I-1651, punctele 7 și 28).

41 Astfel, Curtea a decis că o întreprindere nu poate, în principiu, să atace o decizie a Comisiei care interzice o schemă de ajutoare sectoriale dacă aceasta nu este vizată de decizie decât din cauza apartenenței sale la sectorul în cauză și a calității sale de potențial beneficiar al schemei respective. Într-adevăr, o asemenea decizie se prezintă, față de întreprinderea reclamantă, ca o măsură de aplicabilitate generală care se aplică unor situații determinate obiectiv și produce efecte juridice în privința unei categorii de persoane avute în vedere în mod general și abstract (a se vedea Hotărârea Curții din 2 februarie 1988, Van der Kooy și alții/Comisia, 67/85, 68/85 și 70/85, Rec., p. 219, punctul 15, și Hotărârea Alzetta, punctul 34 de mai sus, punctul 37 și jurisprudența citată).

42 Cu toate acestea, Curtea a statuat de asemenea, la punctele 34 și 35 din Hotărârea Sardegna Lines, punctul 33 de mai sus, că, din moment ce întreprinderea Sardegna Lines nu era vizată de decizia menționată în această cauză numai în calitate de întreprindere din sectorul navigației din Sardinia, beneficiară în mod potențial a schemei de ajutoare pentru armatorii sarzi, ci și în calitatea sa de beneficiar efectiv al unui ajutor individual acordat în temeiul acestei scheme, a cărui recuperare a fost dispusă de Comisie, Sardegna Lines era vizată în mod individual de decizia menționată și acțiunea formulată de aceasta împotriva deciziei era admisibilă (a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Alzetta, punctul 34 de mai sus, punctul 39).

43 Prin urmare, trebuie să se verifice dacă reclamanta are calitatea de beneficiar efectiv al unui ajutor individual acordat în temeiul unei scheme sectoriale de ajutoare a căror recuperare a fost dispusă de Comisie (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 20 septembrie 2007, Salvat père & fils și alții/Comisia, T-136/05, Rep., p. II-4063, punctul 70).

44 În această privință, trebuie să se arate că, în primul rând, rezultă din răspunsul reclamantei la întrebările scrise adresate de Tribunal referitoare la acest aspect că aceasta este cu certitudine un beneficiar efectiv al unui ajutor acordat în cadrul schemei

de ajutoare în cauză. Astfel, reclamanta afirmă că a beneficiat de scutirea trienală de impozit pe profit în perioada vizată. Această afirmație nu a fost contrazisă de Republica Italiană.

45 În al doilea rând, rezultă din articolul 3 din decizia atacată că a fost dispusă de Comisie recuperarea ajutorului în cauză.

46 Rezultă că reclamanta este vizată în mod individual de decizia atacată.

47 În ceea ce privește afectarea directă a reclamantei, în măsura în care articolul 3 din decizia atacată obligă Republica Italiană să ia toate măsurile care se impun pentru a solicita beneficiarului să restituie ajutorul descris la articolul 2 din decizia menționată care i-a fost acordat ilegal și în măsura în care reclamanta a beneficiat de acesta și va trebui să îl restituie, aceasta trebuie considerată vizată în mod direct de această decizie (a se vedea în acest sens Hotărârea Salvat père & fils și alții/Comisia, punctul 43 de mai sus, punctul 75).

48 Rezultă din ansamblul celor ce precedă că prezenta acțiune este admisibilă în măsura în care se referă la partea din decizia atacată privitoare la scutirea trienală de impozit pe profit.

Cu privire la fond

49 În susținerea acțiunii, reclamanta invocă cinci motive, întemeiate, respectiv, pe:

- o încălcare a articolului 87 alineatul (1) CE, precum și a obligației de motivare, a principiilor bunei administrări, securității juridice, protecției încrederii legitime și a drepturilor fundamentale;
- o încălcare a articolului 88 alineatul (1) CE, a Regulamentului nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [88 CE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41) și pe o lipsă de motivare;
- o încălcare a articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE;
- o încălcare a articolului 86 alineatul (2) CE, a principiilor protecției încrederii legitime și securității, precum și pe o lipsă de motivare;
- o încălcare a articolului 43 CE și pe o lipsă de motivare.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 87 alineatul (1) CE, precum și a obligației de motivare, a principiilor bunei administrări, securității juridice, protecției încrederii legitime și a drepturilor fundamentale

Argumentele părților

- 50 Reclamanta susține, în esență, că scutirea trienală de impozit pe profit nu constituie un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE și că Comisia a încălcat obligația de motivare în această privință, principiile bunei administrări, securității juridice, protecției încrederii legitime și drepturile fundamentale prin faptul că nu a efectuat o examinare mai aprofundată.
- 51 Reclamanta afirmă că în speță nu au fost afectate concurența și comerțul intracomunitar. Astfel, în opinia acesteia, atunci când s-a aplicat scutirea trienală de impozit pe profit și chiar ulterior, sectoarele în care activa aceasta nu erau deschise concurenței.
- 52 Reclamanta apreciază că analiza regimului juridic al serviciilor publice din Italia, precum și a problemei dacă piețele vizate erau deschise concurenței a fost omisă de către Comisie. De altfel, potrivit reclamantei, lipsa concurenței pe piețele menționate constituie tocmai rațiunea de a fi a scutirii triennale de impozit pe profit.
- 53 Reclamanta susține de asemenea că ancheta Comisiei s-a limitat la serviciile publice locale și că, prin urmare, Comisia nu a putut evalua impactul scutirii triennale de impozit pe profit pe alte piețe. Calificarea acestei scutiri drept ajutor de stat nu poate, în opinia reclamantei, să depindă de aprecierea conform căreia, în absolut, societățile Legea nr. 142/90 ar fi putut acționa pe alte piețe decât cea a serviciilor publice locale. Prin urmare, Comisia nu ar fi fost în măsură nici să stabilească impactul scutirii triennale de

impozit pe alte piețe, nici să utilizeze acest element ca argument pentru declararea incompatibilității scutirii menționate cu piața comună.

54 Reclamanta arată că, concluzionând în sensul existenței unei afectări a concurenței și a schimburilor comerciale intracomunitare din cauza prejudiciilor suferite de întreprinderile străine, Comisia presupune că acestea s-ar fi aflat în concurență cu societățile Legea nr. 142/90. Or, aceasta nu ar fi decât o ipoteză nesuținută.

55 În plus, natura obiectiv locală a activităților exercitate exclude, în opinia reclamantei, afectarea schimburilor comerciale intracomunitare. Or, Comisia nu ar fi verificat dacă activitățile vizate aveau o natură locală.

56 În opinia reclamantei, comunele nu au creat condiții concurențiale pentru diferitele întreprinderi cu ocazia atribuirii concesiunilor de servicii publice. De altfel, ele nu ar fi fost obligate să facă acest lucru [a se vedea Hotărârea Curții din 18 noiembrie 1999, Teckal, C-107/98, Rec., p. I-8121, și Comunicarea interpretativă a Comisiei privind concesiunile în dreptul comunitar (JO 2000, C 121, p. 2)].

57 Reclamanta adaugă că, chiar dacă ar fi contrar normelor comunitare din materia achizițiilor publice, faptul că concesiunile de servicii publice se atribuie direct întreprinderilor exclude existența unei afectări a concurenței intracomunitare și, prin urmare, o încălcare a articolului 87 CE.

58 În plus, Comisia ar fi omis să efectueze o distincție între, pe de o parte, gestionarea directă a serviciilor încredințată de comune societăților Legea nr. 142/90 și, pe de altă parte, achizițiile publice la care au participat societățile Legea nr. 142/90. Comisia nu ar fi verificat dacă societățile Legea nr. 142/90, și în special reclamanta, au participat la achiziții publice pe alte teritorii decât teritoriul lor de referință. În această privință,

reclamanta precizează că activitățile extrateritoriale ale societăților Legea nr. 142/90 erau în principiu interzise, astfel încât aceasta nu putea participa la cereri de ofertă în afara teritoriului său comunal de origine. De asemenea, reclamanta invocă articolul 16 CE, astfel cum va fi modificat de articolul III-122 din Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa (JO 2004, C 310, p. 1).

59 În replică, reclamanta susține că Comisia ar fi trebuit, cel puțin, să își diferențieze analiza în funcție de diferitele tipuri juridice prezentate de regimul vizat în decizia atacată.

60 Reclamanta respinge în replică și teza Comisiei potrivit căreia nu este necesar ca Tribunalul să verifice domeniul său de activitate. Astfel, această teză ar conduce la următorul rezultat excesiv: dat fiind caracterul general și abstract al analizei expuse în decizia atacată, Tribunalul ar trebui să se limiteze la o declarație generală privind scutirea trienală de impozit pe profit, chiar și în cazul în care reclamanta ar dovedi că scutirea menționată nu este aplicabilă la situația sa specifică. Or, un astfel de rezultat ar fi injust și ar lipsi-o pe reclamantă de o protecție jurisdicțională efectivă.

61 În fine, reclamanta invocă nelegalitatea ordinului de recuperare adresat Republicii Italiene în articolul 3 din decizia atacată. Astfel, potrivit reclamantei, beneficiarii scutirii triennale de impozit pe profit sunt obligați, în temeiul ordinului de recuperare menționat, să restituie avantajul chiar dacă au activat numai în sectoare închise concurenței. Pe de o parte, Comisia nu ar preciza în decizia atacată elementele și criteriile care permit autorităților italiene să distingă ajutoarele existente sau compatibile de ajutoarele vizate de ordinul de recuperare. Pe de altă parte, potrivit Tratatului CE, statele membre nu ar putea aprecia ele însele compatibilitatea ajutoarelor cu piața comună. Potrivit reclamantei, rezultă că Comisia a impus recuperarea tuturor avantajelor dobândite în temeiul scutirii triennale de impozit pe profit. Reclamanta susține că aceasta ar determina introducerea unui număr considerabil de acțiuni în fața instanțelor naționale, care vor trimite Curții, în temeiul articolului 234 CE, întrebări privind validitatea deciziei atacate. Aceasta arată că, prin urmare, ar intra în sarcina Curții să efectueze multiple analize ale situației

beneficiarilor. O astfel de situație nu ar fi apărut în cazul în care Comisia ar fi efectuat examinarea completă a datelor juridice și a reglementării aplicabile în sectoarele vizate.

⁶² Potrivit reclamantei, rezultă de asemenea din considerațiile care precedă că Comisia și-a încălcat obligația de motivare.

⁶³ Comisia contestă argumentele reclamantei și apreciază că decizia atacată este suficient motivată.

Aprecierea Tribunalului

⁶⁴ Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, pentru calificarea drept ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, trebuie ca toate condițiile prevăzute de această dispoziție să fie îndeplinite. În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție acordată de state sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, trebuie să fie vorba despre un avantaj selectiv. În al patrulea rând, aceasta trebuie să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența (Hotărârea Curții din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, Rec., p. I-7747, denumită în continuare „Hotărârea Altmark”, punctele 74 și 75, și Hotărârea Curții din 3 martie 2005, Heiser, C-172/03, Rec., p. I-1627, punctul 27).

⁶⁵ În speță, trebuie să se constate că reclamanta susține că două dintre cele patru condiții care trebuie îndeplinite pentru calificarea unei măsuri drept ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, și anume cele referitoare la afectarea schimburilor comunitare și la denaturarea concurenței, nu sunt îndeplinite în cazul de față.

- 66 În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul aprecierii asupra acestor două condiții, Comisia nu este obligată să demonstreze impactul real al ajutoarelor asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și o denaturare efectivă a concurenței, ci numai să analizeze dacă aceste ajutoare sunt susceptibile să afecteze aceste schimburi și să denatureze concurența (a se vedea Hotărârea Curții din 15 decembrie 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, Rec., p. I-11137, punctul 54 și jurisprudența citată).
- 67 De asemenea, trebuie amintit că, în cazul unei scheme de ajutoare, Comisia se poate limita la studierea caracteristicilor programului în cauză pentru a aprecia, în motivația deciziei sale, dacă, din cauza modalităților pe care le prevede această schemă, aceasta este de natură să ofere avantaje în principal întreprinderilor care participă la schimburile comerciale dintre statele membre (Hotărârea Curții din 7 martie 2002, Italia/Comisia, C-310/99, Rec., p. I-2289).
- 68 Pe de altă parte, trebuie amintit că orice ajutor acordat unei întreprinderi care își desfășoară activitățile pe piața comunitară este susceptibil de a produce denaturări ale concurenței și de a afecta schimburile comerciale dintre statele membre (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 6 martie 2002, Diputación Foral de Álava/Comisia, T-92/00 și T-103/92, Rec., p. II-1385, punctul 72 și jurisprudența citată).
- 69 În plus, nu există un prag sau un procentaj sub care se poate considera că nu sunt afectate schimburile comerciale dintre statele membre. Astfel, importanța relativ scăzută a unui ajutor sau dimensiunile relativ modeste ale întreprinderii beneficiare nu exclud *a priori* eventualitatea ca schimburile comerciale dintre statele membre să fie afectate (Hotărârea Curții din 21 martie 1990, Belgia/Comisia, cunoscută sub numele „Tubemeuse”, C-142/87, Rec., p. I-959, punctul 43, Hotărârea Curții din 14 septembrie 1994, Spania/Comisia, C-278/92-C-280/92, Rec., p. I-4103, punctul 42, și Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, punctul 81).
- 70 În plus, Curtea a arătat că nu era deloc exclus ca o subvenție publică acordată unei întreprinderi care nu furnizează decât servicii de transport local sau regional și care nu furnizează servicii de transport în afara statului său de origine să poată, cu toate acestea,

să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Astfel, atunci când un stat membru acordă o subvenție publică unei întreprinderi, furnizarea de servicii de transport poate fi menținută sau majorată, cu consecința că șansele întreprinderilor stabilite în alte state membre de a furniza propriile servicii de transport pe piața acestui stat sunt diminuate (Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, punctele 77 și 78).

71 În speță, trebuie să se constate, mai întâi, că schema de ajutoare în cauză vizează o anumită categorie de întreprinderi, mai exact, societățile Legea nr. 142/90. Încadrarea în această categorie de societăți este singura condiție necesară pentru a putea beneficia de respectiva schemă.

72 În continuare, trebuie să se constate că aplicarea scutirii triennale de impozit pe profit nu este limitată la anumite servicii și că activitățile întreprinderilor vizate de schema menționată nu se limitează la sectorul serviciilor publice.

73 Rezultă că, în împrejurările din speță, Comisia nu era obligată să ia în considerare fiecare tip de activitate sau de piață pentru a aprecia efectele scutirii triennale de impozit pe profit.

74 Pe de altă parte, trebuie să se constate că, deși reclamanta a arătat, cu certitudine, că societățile Legea nr. 142/90 nu operau pe piețe concurențiale, referindu-se în special la propriile sectoare de activitate, aceasta nu a furnizat nicio probă valabilă pentru susținerea afirmației potrivit căreia sectoarele economice ale serviciilor publice vizate nu erau deschise concurenței în acel moment. În această privință, trebuie amintit că în speță este vorba despre o schemă de ajutoare care înglobează o multitudine de sectoare, iar nu de diverse scheme de ajutoare care privesc, fiecare, un anumit sector.

- 75 În plus, trebuie să se arate că, după cum a indicat Comisia în considerentele (73) și (84) ale deciziei atacate, anumite sectoare vizate, precum cel al produselor farmaceutice, al deșeurilor, al gazelor, al electricității și al apei, se caracterizau printr-un anumit grad de concurență în momentul intrării în vigoare a măsurii în cauză.
- 76 În plus, trebuie să se constate că, în sectoarele de activitate ale societăților Legea nr. 142/90, întreprinderile se află în concurență pentru atribuirea concesiunilor de servicii publice locale în diferitele comune și că piața respectivelor concesiuni este o piață deschisă concurenței [considerentele (67) și (68) ale deciziei atacate]. Nu prezintă importanță faptul că reclamanta a participat sau nu a participat la cereri de ofertă pentru atribuirea de servicii publice locale în alte zone geografice în perioada de aplicare a scutirii triennale de impozit pe profit.
- 77 Argumentul întemeiat pe lipsa concurenței și, prin urmare, pe lipsa afectării schimburilor interstatale pentru că în realitate serviciile respective ar fi fost atribuite direct societăților Legea nr. 142/90 trebuie respins. Pe de o parte, atribuirea directă nu infirmă constatarea de la punctele precedente potrivit căreia piața în cauză se caracteriza, cel puțin, printr-un anumit grad de concurență. Pe de altă parte, argumentul ar urmări mai degrabă să demonstreze efectele restrictive ale măsurii în cauză asupra concurenței, iar nu lipsa concurenței pe piața respectivă. Astfel, după cum subliniază Comisia în considerentul (71) al deciziei atacate, nu se poate exclude că însăși existența ajutorului în favoarea societăților Legea nr. 142/90 a determinat comunele să prefere să încredințeze în mod direct serviciile decât să acorde concesiuni în cadrul procedurilor deschise.
- 78 În ceea ce privește, mai exact, problema dacă măsura în cauză a denaturat sau a amenințat să denatureze gradul de concurență existent pe piață, trebuie să se constate că măsura în cauză a consolidat poziția concurențială a societăților Legea nr. 142/90 față de orice altă întreprindere italiană sau străină de pe piața respectivă. După cum arată în mod întemeiat Comisia în considerentul (62) al deciziei atacate, întreprinderile a căror formă juridică nu este cea de societate de capital și al căror capital nu este deținut în mod majoritar de colectivitățile locale sunt dezavantajate atunci când doresc să participe la o cerere de ofertă pentru a-și adjudeca prestarea unui anumit serviciu pe un anumit teritoriu.

79 În plus, activitățile societăților Legea nr. 142/90 nu se limitează la sectorul serviciilor publice locale. Prin urmare, măsura în cauză poate facilita extinderea societăților menționate pe alte piețe deschise concurenței, producând astfel efecte de denaturare chiar în alte sectoare decât serviciile publice locale. În această privință, rezultă din Legea nr. 142/90, astfel cum a fost interpretată de Corte suprema di cassazione (Curtea Supremă de Casație, Italia), hotărârea nr. 4989 din 6 mai 1995, și de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), hotărârea nr. 4586 din 3 septembrie 2001, că societățile Legea nr. 142/90 au posibilitatea de a desfășura activități pe alte teritorii atât în Italia, cât și în străinătate și în domenii diferite de cele ale serviciilor publice prevăzute în statutele lor, în afara cazului în care aceasta le solicită resurse și mijloace într-o măsură apreciabilă și este de natură să aducă atingere colectivității de referință. De altfel, rezultă din articolele de presă anexate la memoriul în apărare că cel puțin anumite societăți Legea nr. 142/90 au exercitat alte activități decât cele de servicii publice prevăzute în statutele lor și pe alte teritorii decât comunele lor de referință.

80 În ceea ce privește condiția referitoare la afectarea schimburilor interstatale, trebuie amintit mai întâi că faptul că societățile Legea nr. 142/90 operează singure pe piața lor națională sau pe teritoriul lor de origine nu este determinant. Astfel, schimburile interstatale sunt afectate de măsura vizată atunci când șansele întreprinderilor stabilite în alte state membre de a-și furniza serviciile pe piața italiană sunt diminuate (a se vedea punctul 70 de mai sus).

81 Așadar, în mod întemeiat Comisia a constatat, în considerentul (70) al deciziei atacate, că măsura vizată putea crea un obstacol pentru întreprinderile străine care doreau să se stabilească sau să își ofere serviciile în Italia și, prin urmare, afecta schimburile comerciale intracomunitare, în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

82 Astfel, pe de o parte, măsura în cauză produce prejudicii întreprinderilor străine care depun oferte pentru concesiunile locale de servicii publice în Italia, din moment ce întreprinderile publice beneficiare ale schemei respective pot propune prețuri mai competitive decât concurenții lor naționali sau comunitari, care nu beneficiază de aceasta. Pe de altă parte, măsura vizată face mai puțin atractivă pentru întreprinderile din alte state membre investiția în sectorul serviciilor publice locale în Italia (de exemplu, prin preluarea unei participații majoritare), deoarece întreprinderile preluate

nu ar fi admise să beneficieze (sau ar putea pierde beneficiul) de măsura vizată din cauza naturii noilor lor acționari [a se vedea considerentul (69) al deciziei atacate].

83 Rezultă din cele ce precedă că, apreciind că în speță erau îndeplinite condițiile referitoare la afectarea schimburilor comerciale dintre statele membre și la denaturarea concurenței, Comisia nu a săvârșit o eroare.

84 În ceea ce privește pretinsa lipsă de motivare a deciziei atacate în raport cu aceste două condiții trebuie să se arate că, în considerentele (62)-(64), (69), (73) și (74) ale deciziei atacate, Comisia a explicat în mod succint, dar clar, motivele pentru care aprecia că scutirea trienală de impozit pe profit era de natură să denatureze concurența și să afecteze schimburile interstatuale dintre statele membre. În plus, după cum s-a mai arătat, Comisia nu este obligată să demonstreze efectele reale ale ajutoarelor deja acordate (Hotărârea Curții din 14 februarie 1990, Franța/Comisia, C-301/87, Rec., p. I-307, punctul 33).

85 În ceea ce privește ordinul de recuperare, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, desființarea unui ajutor ilegal prin recuperarea acestuia, precum și plata, dacă este cazul, a dobânzilor aferente este consecința logică a constatării incompatibilității acestuia cu piața comună (Hotărârea Curții Tubemeuse, punctul 69 de mai sus, punctul 66, Hotărârea Curții din 14 ianuarie 1997, Spania/Comisia, C-169/95, Rec., p. I-135, punctul 47, și Hotărârea Curții din 29 iunie 2004, Comisia/Consiliul, C-110/02, Rec., p. I-6333, punctul 41).

86 În această privință, trebuie să se arate și că această jurisprudență se aplică atât pentru un ajutor individual, cât și pentru ajutoare plătite în cadrul unei scheme de ajutoare.

87 Cu toate acestea, analiza generală și abstractă a unei scheme de ajutoare nu exclude ca, într-un caz individual, suma acordată pe baza acestei scheme să nu intre în sfera interdicției prevăzute la articolul 87 alineatul (1) CE, de exemplu, pentru faptul că

acordarea individuală a unui ajutor intră sub incidența regulilor *de minimis*. Această considerație explică rezervele care figurează în considerentele (72), (85) și (126) ale deciziei atacate.

88 Cu certitudine, rolul autorităților naționale se limitează, atunci când Comisia adoptă o decizie de declarare a incompatibilității unui ajutor cu piața comună, la executarea acestei decizii, iar autoritățile nu dispun, în această privință, de nicio marjă de apreciere (Hotărârea Curții din 22 martie 1977, Steinicke & Weinlig, 78/76, Rec., p. 595, punctul 10). Aceasta nu se opune ca autoritățile naționale, executând decizia menționată, să țină cont de aceste rezerve. Prin urmare, contrar susținerilor reclamantei, Comisia dispune numai recuperarea ajutoarelor în sensul articolului 87 CE, iar nu a sumelor care, deși plătite în temeiul schemei în cauză, nu constituie ajutoare sau reprezintă ajutoare existente ori compatibile în temeiul unui regulament de exceptare pe categorii sau al regulilor *de minimis* ori al unei alte decizii a Comisiei. În această privință, trebuie amintit că instanța națională este competentă pentru interpretarea noțiunilor de ajutor și de ajutor existent și va putea să se pronunțe cu privire la eventualele particularități ale unui anumit caz de aplicare, adresând, dacă este cazul, o întrebare preliminară Curții.

89 În plus, a admite teza reclamantei potrivit căreia aprecierea abstractă a unei scheme de ajutoare, fără examinarea detaliată a cazurilor individuale de aplicare, nu poate conduce la adoptarea unui ordin de recuperare ar însemna a exclude sistematic posibilitatea de recuperare a ajutoarelor plătite în mod necuvenit și, prin urmare, a lipsi de sens articolele 87 CE și 88 CE. Într-un astfel de caz, Comisia, singura autoritate competentă să aprecieze compatibilitatea ajutoarelor cu piața comună, s-ar afla în imposibilitatea de a examina numeroasele cazuri de aplicare a schemelor de ajutoare.

90 Rezultă din cele ce precedă că primul motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 88 alineatul (1) CE, a Regulamentului nr. 659/1999 și pe o lipsă de motivare

Argumentele părților

- 91 În cadrul acestui motiv, reclamanta susține că, chiar dacă scutirea trienală de impozit pe profit ar trebui considerată ajutor de stat, este vorba despre un ajutor existent și că, prin urmare, Comisia a încălcat articolul 88 CE și articolul 1 litera (b) punctele (i) și (v) din Regulamentul nr. 659/1999. Reclamanta invocă de asemenea o lipsă de motivare a deciziei atacate în această privință.
- 92 În primul rând, reclamanta apreciază că scutirea trienală de impozit pe profit, în cazul în care ar fi calificată drept ajutor de stat, constituie un ajutor existent în sensul articolului 1 litera (b) punctul (v) din Regulamentul nr. 659/1999, întrucât piețele vizate nu erau deschise concurenței în perioada de referință. Comisia ar fi omis să verifice dacă sectoarele vizate nu erau deschise concurenței și ar fi omis să motiveze decizia atacată cu privire la acest aspect.
- 93 În al doilea rând, reclamanta susține că exploatarea în regim de monopol a serviciilor de interes public de către comune și întreprinderile municipale a fost scutită de impozit de la începutul secolului trecut. Reclamanta se referă, printre altele, la decreto presidenziale n. 917 (sulla) approvazione del testo unico delle imposte sui redditi (Decretul nr. 917 al președintelui republicii de aprobare a textului unic privind impozitul pe profit din 22 decembrie 1986, supliment ordinar la GURI nr. 302 din 31 decembrie 1986). Aceasta subliniază faptul că scutirea respectivă nu a fost anterior contestată deloc de către Comisie. În opinia reclamantei, a existat o continuitate între, pe de o parte, regimul fiscal de care beneficiau comunele și întreprinderile municipale în temeiul activităților de exploatare a serviciilor publice locale și, pe de altă parte, scutirea trienală de impozit pe profit pentru societățile Legea nr. 142/90. Astfel, întreprinderile municipale și societățile Legea nr. 142/90 ar reprezenta, în esență, aceeași entitate, sub o formă juridică diferită. Societățile Legea nr. 142/90 ar fi preluat drepturile și obligațiile întreprinderilor municipale. Rațiunea pentru care există scutirea trienală de impozit pe profit ar consta în lipsa concurenței, care era o

caracteristică a piețelor vizate atât înainte de intrarea în vigoare a Tratatului CE, cât și în perioada 1997-1999. Prin urmare, nu este importantă forma juridică a întreprinderilor însărcinate cu executarea de servicii publice. Pe de altă parte, reformele din anii '90 ale legiuitorului italian nu ar fi modificat nimic altceva decât forma juridică și tratamentul operatorilor în cauză. Ar fi vorba despre un instrument juridic normal, de natură să faciliteze trecerea la un regim concurențial în sectoarele vizate. Or, Comisia nu ar explica în decizia atacată motivul pentru care principiul continuității aplicat în considerentul (78) al deciziei menționate nu se aplică pentru calificarea scutirii triennale de impozit pe profit drept ajutor existent.

94 Condițiile stabilite în Hotărârea Curții din 9 august 1994, *Namur-Les assurances du crédit* (C-44/93, Rec., p. I-3829, punctul 33, denumită în continuare „Hotărârea Namur”), pentru ca un ajutor să fie considerat ajutor existent ar fi îndeplinite în speță. Astfel, domeniul de activitate și avantajul în discuție ar fi rămas aceleași. În plus, societățile Legea nr. 142/90 nu ar fi libere să activeze pe piață în căutarea celor mai bune oportunități comerciale, ar avea ca obiect furnizarea de servicii publice și ar avea o strânsă legătură cu comuna de referință, în sensul în care le este interzis să își desfășoare activitatea în afara teritoriului comunal [hotărârea Consiglio di Stato nr. 243 din 10 martie 1997 și hotărârea Corte suprema di cassazione nr. 4989 din 6 mai 1995].

95 Chiar dacă se consideră că nu sunt îndeplinite condițiile stabilite în Hotărârea Namur, punctul 94 de mai sus, decizia atacată ar fi afectată de o eroare în ceea ce privește calificarea scutirii triennale de impozit pe profit drept ajutor nou. Astfel, criteriile stabilite în Hotărârea Namur, punctul 94 de mai sus, ar trebui aplicate în speță în lumina cadrului juridic diferit care este aplicabil și a naturii neconcurențiale a sectoarelor vizate în mod precis.

96 Comisia apreciază, făcând trimitere la considerentele (86)-(91) ale deciziei atacate, că acest motiv trebuie respins.

Aprecierea Tribunalului

⁹⁷ În Hotărârea Namur, punctul 94 de mai sus (punctul 13), Curtea a statuat că rezultă atât din cuprinsul, cât și din finalitatea dispozițiilor articolului 88 CE că trebuie considerate ajutoare existente în sensul alineatului (1) al acestui articol ajutoarele care existau înainte de data intrării în vigoare a Tratatului CE și cele care au putut fi puse în aplicare în mod legal în condițiile prevăzute la articolul 88 alineatul (3) CE, inclusiv cele care rezultă din interpretarea acestui articol de către Curte în Hotărârea din 11 decembrie 1973, Lorenz (120/73, Rec., p. 1471, punctele 4-6), în timp ce măsurile care urmăresc să instituie sau să modifice ajutoare trebuie considerate ajutoare noi, supuse obligației de notificare prevăzute de această ultimă dispoziție, precizându-se că modificările pot viza fie ajutoare existente, fie proiecte inițiale notificate Comisiei.

⁹⁸ În ceea ce privește ajutoarele existente, articolul 1 litera (b) din Regulamentul nr. 659/1999 a reluat și a consacrat normele formulate de jurisprudență.

⁹⁹ Potrivit acestei dispoziții, constituie ajutor existent:

- (i) orice ajutor care a existat înainte de intrarea în vigoare a Tratatului CE în statul membru vizat;
- (ii) ajutorul autorizat, respectiv schemele de ajutoare și ajutoarele individuale care au fost autorizate de Comisie sau de Consiliu;
- (iii) ajutorul considerat a fi fost autorizat în cazul în care Comisia nu a adoptat o decizie într-un termen de două luni, care începe să curgă din ziua următoare primirii

notificării complete a ajutorului și de care dispune Comisia pentru efectuarea unei examinări preliminare;

(iv) ajutorul pentru care termenul de prescripție de 10 ani în materia recuperării a expirat;

(v) ajutorul considerat ajutor existent deoarece se poate dovedi că, în momentul punerii în aplicare, nu reprezenta un ajutor și că a devenit ajutor ulterior, datorită evoluției pieței comune și fără să fi fost modificat de statul membru. Atunci când anumite măsuri devin ajutoare ca urmare a liberalizării unei activități în conformitate cu dreptul comunitar, astfel de măsuri nu sunt considerate ajutor existent după data fixată pentru liberalizare.

100 În plus, în temeiul articolului 1 litera (c) din regulamentul menționat, orice modificare a unui ajutor existent trebuie considerată ajutor nou.

101 În esență, măsurile care urmăresc instituirea de ajutoare sau modificarea ajutoarelor existente constituie ajutoare noi. În special, atunci când modificarea afectează schema inițială în esența ei, această schemă se transformă într-o nouă schemă de ajutoare. Cu toate acestea, nu poate fi vorba despre o modificare substanțială atunci când elementul nou se poate detașa în mod clar de schema inițială (Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 2002, Government of Gibraltar, T-195/01 și T-207/01, Rec., p. II-2309, punctele 109-111).

102 În speță, nu se contestă că scutirea nu poate fi inclusă în situațiile a doua, a treia și a patra menționate la articolul 1 litera (b) din Regulamentul nr. 659/1999, care permit ca o măsură de ajutor să fie considerată ajutor existent. În plus, acestea nu au fost invocate de reclamantă.

- 103 În ceea ce privește prima dintre situațiile menționate la articolul 1 litera (b) din Regulamentul nr. 659/1999, trebuie să se constate mai întâi că scutirea trienală de impozit pe profit a fost instituită prin Decretul-lege nr. 331/93 și prin Legea nr. 549/95. În 1990, atunci când Legea nr. 142/90 a introdus o reformă a instrumentelor legale de organizare puse la dispoziția comunelor pentru gestionarea serviciilor publice locale, printre care posibilitatea de înființare de societăți cu răspundere limitată cu participatie publică majoritară, nu s-a prevăzut pentru aceste societăți nicio scutire de impozit pe profit.
- 104 Astfel, orice societate Legea nr. 142/90 înființată între 1990 și intrarea în vigoare, la 30 august 1993, a articolului 66 din Decretul-lege nr. 331/93 era supusă impozitului pe profit.
- 105 Prin urmare, după cum în mod întemeiat a susținut Comisia în considerentul (91) al deciziei atacate, pentru a extinde la societățile Legea nr. 142/90 regimul fiscal aplicabil colectivităților locale, legiuitorul italian a trebuit să adopte o nouă legislație la câteva decenii de la intrarea în vigoare a Tratatului CE.
- 106 În plus, chiar admitând că scutirea de impozite pentru întreprinderile municipale ar fi fost introdusă înainte de intrarea în vigoare a Tratatului CE și că ar fi rămas în vigoare până în 1995, nu este mai puțin adevărat că societățile Legea nr. 142/90 se disting substanțial de întreprinderile municipale. Or, extinderea avantajelor fiscale existente pentru întreprinderile municipale și speciale la o nouă categorie de beneficiari, precum societățile Legea nr. 142/90, constituie o modificare care poate fi separată de schema inițială. Astfel, după cum se arată în hotărârea Consiglio di Stato nr. 4586 din 3 septembrie 2001, există diferențe legale între societățile Legea nr. 142/90 și întreprinderile municipale, datorate în special faptului că primele nu sunt supuse limitei teritoriale stricte impuse celorlalte și că domeniile de activitate ale primelor sunt mult mai extinse. Așadar, după cum s-a subliniat deja la punctul 79 de mai sus, societățile Legea nr. 142/90 au posibilitatea de a acționa în afara teritoriului de referință atât în Italia, cât și în străinătate și de asemenea și în alte domenii decât cel al serviciului public prevăzut în statutele lor, în afara cazului în care aceasta le solicită resurse și mijloace într-o măsură apreciabilă și este de natură să aducă atingere colectivității de referință.

107 În consecință, astfel cum Comisia explică în considerentul (92) al deciziei atacate, chiar dacă societățile Legea nr. 142/90 au fost succesoare ale întreprinderilor municipale în ceea ce privește drepturile și obligațiile acestora, legislația care determină domeniul lor de activitate material și geografic s-a schimbat în mod substanțial.

108 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că scutirea trienală de impozit pe profit, introdusă prin dispozițiile coroborate ale articolului 3 alineatul 70 din Legea nr. 549/95 și ale articolului 66 alineatul 14 din Decretul-lege nr. 331/93, nu intră sub incidența articolului 1 litera (b) punctul (i) din Regulamentul nr. 659/1999.

109 În ceea ce privește cealaltă teză a reclamantei, întemeiată pe articolul 1 litera (b) punctul (v) din Regulamentul nr. 659/1999, care prevede că o măsură care, în momentul punerii ei în aplicare, nu reprezenta un ajutor și care ulterior a devenit ajutor, datorită evoluției pieței comune și fără să fi fost modificat de statul membru, constituie un ajutor existent, este suficient să se constate, astfel cum explică Comisia în considerentele (83)-(85) ale deciziei atacate, că ajutorul a fost instituit într-un moment în care piețele erau, în orice caz, deși foarte probabil în grade diferite, deschise concurenței. Prin urmare, trebuie să se considere că scutirea trienală de impozit pe profit nu intră sub incidența articolului 1 litera (b) punctul (v) din Regulamentul nr. 659/1999.

110 Pentru acest motiv, nu se poate concluziona în sensul existenței unei lipse de motivare. Faptul că exista o anumită concurență în sectoarele în care sunt active societățile Legea nr. 142/90 este motivul pentru care Comisia a înlăturat argumentul potrivit căruia măsura în cauză trebuia considerată ajutor existent [considerentele (82)-(85) ale deciziei atacate].

111 Rezultă că al doilea motiv trebuie respins.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE

Argumentele părților

- 112 Reclamanta susține că Comisia a săvârșit o eroare prin faptul că a exclus posibilitatea ca scutirea trienală de impozit pe profit să fie un ajutor de stat compatibil cu piața comună în temeiul articolului 87 alineatul (3) CE.
- 113 Potrivit reclamantei, compatibilitatea scutirii triennale de impozit pe profit cu piața comună pe baza acestei dispoziții decurge din faptul că aceasta a permis transformarea întreprinderilor municipale și trecerea la o piață concurențială și că le-a permis să ia cunoștință în mod progresiv de mecanismele de reglementare a dreptului privat. Comisia nu ar fi ținut cont de aceste împrejurări.
- 114 Comisia, făcând trimitere la considerentul (97) și următoarele ale deciziei atacate, contestă temeinicia argumentelor reclamantei.

Aprecierea Tribunalului

- 115 Trebuie amintit mai întâi că, în domeniul articolului 87 alineatul (3) CE, Comisia dispune de o largă putere de apreciere (Hotărârea Curtii din 24 februarie 1987, Deufil/Comisia, 310/85, Rec., p. 901, punctul 18). Prin urmare, controlul exercitat de instanța comunitară trebuie să se limiteze la verificarea respectării normelor de procedură și a obligației de motivare, precum și a acurateței situației de fapt, a absenței unei erori vădite de apreciere și a unui abuz de putere.

116 În continuare, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că, pentru a fi declarate compatibile cu piața comună în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE, ajutoarele pentru întreprinderile în dificultate trebuie să fie legate de un plan de restructurare coerent, care trebuie prezentat Comisiei cu toate precizările necesare (Hotărârea Curtii din 22 martie 2001, Franța/Comisia, C-17/99, Rec., p. I-2481, punctul 45).

117 În speță, rezultă din dosar că nu erau îndeplinite condițiile necesare pentru ca scutirea trienală de impozit pe profit să beneficieze de derogarea prevăzută la articolul 87 alineatul (3) litera (c) CE. Scutirea trienală de impozit pe profit nu urmărea restabilirea rentabilității beneficiarilor și nu era rezervată pentru întreprinderi aflate în dificultate. În plus, nu a fost prezentat niciun plan de restructurare și nicio măsură menită să compenseze denaturările concurenței inerente acordării ajutoarelor în cauză [considerentul (97) și următoarele ale deciziei atacate].

118 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia măsura în cauză ar fi facilitat trecerea de la o economie de piață de tip monopol la o economie de piață concurențială, este suficient să se arate că, astfel cum în mod întemeiat a susținut Comisia, scutirea trienală de impozitul pe profit nu a putut favoriza introducerea concurenței pe piețele vizate, dat fiind că în majoritatea cazurilor exista deja un anumit grad de concurență, în stadiul selecției prestatorului de servicii, dar și pentru că respectiva scutire a denaturat concurența, consolidând poziția anumitor operatori.

119 Prin urmare, al treilea motiv trebuie respins.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 86 alineatul (2) CE, a principiilor protecției încrederii legitime și securității juridice, precum și pe o lipsă de motivare

Argumentele părților

¹²⁰ În cadrul acestui motiv, reclamanta susține în esență că, în decizia atacată, Comisia a săvârșit o eroare prin faptul că, atunci când a verificat dacă articolul 86 alineatul (2) CE era aplicabil în speță, nu a ținut cont îndeajuns de articolul 16 CE, introdus prin Tratatul de la Amsterdam. Articolul 86 alineatul (2) CE ar trebui de asemenea interpretat în lumina articolului III-122 din Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa. Întrucât este vorba despre un domeniu special, Comisia nu ar fi putut aplica norme și criterii generale. În plus, la adoptarea deciziei atacate, nu era clar, în opinia reclamantei, că normele din materia serviciilor de interes economic general (JO 2001, C 17, p. 4) se aplicau în sectorul serviciilor publice. Or, Comisia nu ar fi luat în considerare această împrejurare. Mai mult, din această incertitudine juridică ar rezulta o încălcare a principiilor protecției încrederii legitime și securității juridice. Reclamanta susține de asemenea existența unei lipse de motivare în această privință.

¹²¹ Comisia arată că plata unui ajutor poate, în temeiul articolului 86 alineatul (2) CE, să nu intre în sfera interdicției prevăzute la articolul 87 CE cu condiția, în special, ca respectivul ajutor să permită desfășurarea unei misiuni de serviciu public, definită și atribuită printr-un act de autoritate publică, și ca avantajul acordat să compenseze strict costurile suplimentare determinate de misiunea de interes economic general. Reclamanta nu ar fi demonstrat că aceasta era situația pentru măsura în cauză.

Aprecieria Tribunalului

- 122 Mai întâi, este important să se sublinieze că în speță este vorba despre o schemă de ajutoare. Pentru aceasta, trebuie să se demonstreze că această schemă îndeplinește toate condițiile fie pentru a nu fi calificată drept ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, fie pentru a beneficia de derogarea prevăzută la articolul 86 alineatul (2) CE.
- 123 În această privință, trebuie amintit că o intervenție a statului care constituie o compensare reprezentând contraprestația pentru serviciile efectuate de întreprinderile beneficiare în executarea unor obligații de serviciu public, astfel încât aceste întreprinderi nu beneficiază în realitate de un avantaj financiar, iar intervenția menționată nu are, prin urmare, ca efect plasarea acestora într-o poziție concurențială mai favorabilă în raport cu alte întreprinderi concurente, nu constituie, în principiu, un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, punctul 87).
- 124 Cu toate acestea, pentru ca o astfel de compensare să nu poată fi calificată drept ajutor de stat, trebuie îndeplinite cumulativ un anumit număr de condiții. Printre acestea figurează condiția conform căreia întreprinderea beneficiară trebuie să fie însărcinată efectiv cu executarea unor obligații de serviciu public, obligații care trebuie definite în mod clar (Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, punctul 89), și condiția ca această compensare să nu depășească suma necesară acoperirii totale sau parțiale a costurilor ocazionate de executarea obligațiilor de serviciu public, luându-se în considerare veniturile aferente și un profit rezonabil pentru executarea acestor obligații (Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, punctul 92).
- 125 Trebuie să se arate că adoptarea deciziei atacate este anterioară pronunțării Hotărârii Altmark, punctul 64 de mai sus. Cu toate acestea, criteriile enunțate în această hotărâre, care rezultă din interpretarea articolului 87 alineatul (1) CE, sunt pe deplin aplicabile situației de fapt și de drept din prezenta cauză, astfel cum se prezenta aceasta Comisiei atunci când a adoptat decizia atacată (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 12 februarie 2008, BUPA și alții/Comisia, T-289/03, Rep., p. II-81, punctul 158).

126 Prima condiție enunțată în Hotărârea Altmark, punctul 64 de mai sus, potrivit căreia întreprinderea beneficiară trebuie să fie însărcinată efectiv cu executarea unor obligații de serviciu public, se aplică și în cazul în care ar fi fost invocată derogarea prevăzută la articolul 86 alineatul (2) CE.

127 În ambele situații, o măsură trebuie, în orice caz, pe de o parte, să respecte principiile de definire și de atribuire a serviciului public și, pe de altă parte, principiul proporționalității (a se vedea în acest sens Hotărârea BUPA și alții/Comisia, punctul 125 de mai sus, punctul 160).

128 În această privință, trebuie să se constate că reclamanta nu a făcut nicio precizare în ceea ce privește condițiile de aplicare a articolului 86 alineatul (2) CE. Astfel, trebuie să se remarce că decizia atacată explică în mod circumstanțiat, în considerentele (108)-(120), motivul pentru care ajutorul în cauză nu îndeplinește condițiile de aplicare a articolului menționat. Reclamanta nu a încercat să conteste această constatare. În plus, invocarea articolului 16 CE în legătură cu acest aspect și a articolului III-122 din Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa este lipsită de relevanță, din moment ce acesta din urmă a fost semnat după adoptarea deciziei atacate, nu a intrat în vigoare și, cu atât mai mult, a fost înlocuit prin Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (JO 2008, C 115, p. 1). Pe de altă parte, articolul 16 CE nu implică în niciun mod o aprobare de principiu pentru acordarea oricărui ajutor unei întreprinderi de servicii publice. În ceea ce privește Comunicarea Comisiei privind serviciile de interes general în Europa (JO 2001, C 17, p. 4), trebuie să se considere că aceasta are un caracter interpretativ, iar nu constitutiv, și că criteriile aplicate de Comisie sunt cele care pot fi deduse din tratat și din jurisprudență, astfel încât pretinsa încălcare a principiilor încrederii legitime și securității juridice trebuie respinsă.

129 În orice caz, având în vedere structura schemei de ajutoare în cauză, Legea nr. 142/90 nu poate fi calificată drept act de autoritate publică de creare și de definire a unei măsuri specifice care constă în prestarea de servicii publice locale cu respectarea obligațiilor stabilite. În plus, această lege nu definește în mod clar și precis obligațiile de serviciu public care ar fi implicate.

130 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că nu este îndeplinită condiția privind principiile definirii și atribuirii de misiuni de serviciu public.

131 Așadar, al patrulea motiv nu poate fi admis.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 43 CE și pe o lipsă de motivare

Argumentele părților

132 Reclamanta consideră că, afirmând, în considerentele (121) și (122) ale deciziei atacate, că scutirea trienală de impozit pe profit încălca articolul 43 CE, Comisia a săvârșit o eroare de drept. Astfel, pe de o parte, măsura menționată nu ar avea nicio influență asupra dreptului de stabilire, garantat de această dispoziție. Pe de altă parte, nu ar introduce nicio discriminare pe motive de naționalitate. Reclamanta invocă de asemenea o lipsă de motivare în această privință.

133 Comisia contestă temeinicia argumentelor reclamantei.

Aprecierea Tribunalului

134 Trebuie amintit mai întâi că primul și al treilea motiv au fost respinse în măsura în care scutirea trienală de impozit pe profit constituie un ajutor și în care condițiile necesare

pentru a putea beneficia de derogarea prevăzută la articolul 87 alineatul (3) CE nu sunt îndeplinite. Astfel, declararea incompatibilității scutirii triennale de impozit pe profit cu piața comună din cauza încălcării altor prevederi ale Tratatului CE constituie o motivație subsidiară în decizia atacată. Prin urmare, al cincilea motiv este inoperant.

135 Rezultă din cele ce precedă că al cincilea motiv trebuie respins.

136 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, acțiunea trebuie respinsă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

137 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamanta a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a opta extinsă)

declară și hotărăște:

- 1) **Respinge acțiunea.**
- 2) **ASM Brescia SpA suportă propriile cheltuieli de judecată, precum și cheltuielile de judecată ale Comisiei.**

Martins Ribeiro

Šváby

Papasavvas

Wahl

Dittrich

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 11 iunie 2009.

Semnături